

Mystisch messiaans

De preek van 26 oktober 1969 heeft als thema: de kern ziet wijd.¹ Miskotte is al van jongs af aan geboeid door dit thema, dat hij ontleende aan een uitspraak van dr. G.H. van Senden: “De kern ziet wijd, het unieke is het universele.”² En hij komt er nu, als 75-jarige, nog eens mee naar voren. Maar het is niet direct duidelijk wat hij ermee bedoelt. Voor het eerst neemt hij deze uitdrukking over in zijn dagboek op 19 mei 1922. Hij schrijft dan: “Het congeniaal-alles-aanvoelende scepticisme hebbe een einde. De mogelijkheden van de menselijke ziel mogen eindeloos zijn, mijn mogelijkheden zijn bepaalde. Terecht zei Senden eens: ‘de kern ziet wijd’ (VW 4, 214).” Blijkbaar wil Miskotte komen tot een articulatie van wat voor hem de kern van de menselijke ziel is, de kern van de zaak waar hij voor staat. Deze kern is niet een punt waarmee men zich afsluit voor de wereld, maar een standpunt van waaraf men ver ziet. Nog eens in 1926 noemt hij deze uitdrukking, en wel op 25 juli. Hij heeft gewandeld in de bossen bij Oosterbeek. Daarover schrijft hij: “Alleen de bossen in – o, zelfherkenning, o, hervinden van ‘t verleden, hier liggen mijn wortels, dit is de kern die wijd ziet (VW 4, 307).” Even verder schrijft hij dat het ging om een extatische ervaring. En ook had hij al geschreven over de geur van bossen en velden als een geur van genezing. Ik begrijp hieruit dat hij in de bossen zichzelf weer vindt, de kern van zijn wezen, de wortels van zijn bestaan. En deze kernervaring geeft hem weer uitzicht: “de kern ziet wijd”.

Hoe werkt hij dit thema nu uit in zijn preek van 26 oktober 1969? De teksten waren Psalm 25: 14 (‘de verborgenheid des Heren is voor degenen die Hem vrezen’) en Lucas 10: 42: ‘Eén ding is nodig en Maria heeft het goede deel uitgekozen, dat niet van haar zal worden weggenomen.’

Als ik Miskottes preek kort samenvat, dan kunnen we dit zeggen: De kern van ons geloof is dat God met ons wil omgaan als met een vriend. Dat wordt bedoeld met ‘de verborgenheid des Heren’ uit Psalm 25. En dat is geen projectie, zoals helaas mensen nog wel eens zeggen. ‘Het gaat er toch om dat we niet eenzaam zijn in het heelal, in het barnende heelal, in de barnende waanzin van de geschiedenis. Daar komt het juist op aan en dat moeten we ons nooit laten ontroven’ (211). Als Jezus zegt dat één ding nodig is, dan is dat in elk geval ‘een (vergeef me het woord, want het is eigenlijk fout, maar misschien doet het toch wat, heeft het een gevoelswaarde die u aanspreekt) *mystieke* verhouding’ (211). God is deze vriendschap begonnen. ‘Dat is het ene nodige. Dat is die verborgenheid, dat is die vriendschap, van waaruit en waarin – mag ik het zeggen – men alles vindt: de kern ziet wijd’ (212).

Men vindt dus de wijdte in de diepte. Miskotte heeft kort tevoren zijn mooie boekje *De weg van het gebed* geschreven. En hij noemt dat ook in deze preek. Hij noemt het gebed ‘de binnenkant van het leven in zijn *totaliteit* en daarom heeft het ook zoveel vormen; vandaar dat het vol kreten is, vandaar dat het vol mystiek is, vandaar dat het vol verwijding is: de kern ziet wijd (213).’ En even verder spreekt hij over het ene dat messiaans en mystiek nodig is en ‘de mystische stilte en de messiaanse verwachting’. Ik denk dat het woord ‘mystiek’ de kern vertegenwoordigt, de ‘verborgen omgang’, de vriendschap met God. En ik denk dat het woord ‘messiaans’ te maken heeft met het wijde uitzicht, het leven in zijn volheid, onze hoop op de toekomst van God en zijn schepping, onze verantwoordelijkheid daar ook bij. Deze polariteit tussen mystisch en messiaans zal altijd spanning oproepen. Het zijn polen waartussen het vaak knettert. Gelukkig maar, want zo kan de Geest ons opladen en zich door ons heen ontladen. Zonder mystiek ontbreekt de kern. Zonder messiaanse verwachting ontbreekt het uitzicht (Kick Bras).

¹ De preek, die op 26 oktober 1969 gehouden werd in de Willem de Zwijgerkerk te Amsterdam, is gepubliceerd in *VW 3*, 207-217.

² Zie eindnoot 1 in *VW 3*, 217.